

NASTAJANJE SLOVENSКИH POLITIČNIH STRANK

Slovenci in Taafe

- Taafejeva vlada je nastopila kot nadstrankarska, toda nemški liberalci so to vlado odklanjali
- Podpirali so ga nemški konservativci, slovanski in italijanski poslanci
- Tej koaliciji so rekli železni obroč
- Taafejeva vlada je trajala od 1879-1893 (14 let)
- Ustavna ureditev je bila takšna, da je lahko cesar v predsednika imenoval kogarkoli, tudi če ni imel celotne podpore
- Taafe je zbral koalicijo
- Vladavina Taafeja se ujema z obdobjem sloge
- Slovenci so Taafeja podpirali, v zameno pa so dobili nekaj pravic na področju kulture, šolstva... □ t.i. POLITIKA DROBTINIC
- Na slovenskem se je razširilo območje veljave slovenskega jezika v javnosti
- Slovenski jezik so lahko ljudje z višjo izobrazbo uporabljali tudi na sodiščih
- Vedno več slovencev se je zaposlilo v uradništvu
- Osnovne šole so bile na Kranjskem v glavnem v slovenščini, malo slabše je bilo na Štajerskem in najslabše na Koroškem
- Državne gimnazije so bile praviloma nemške (tudi Trst in Gorica)
- V nekaterih krajih so bile gimnazije samo namške, nekje pa nemško-slovenske
- To je bilo celjsko vprašanje in zaradi tega pade parlament na Dunaju
- L. 1918 začne delovati 1. gimnazija v Celju
- S tako politiko nemci niso zadovoljni in nastane nemška šolska družba
- Slovenci so na pobudo duhovnika Ivana Vrhovnika ustanovili društvo sv. Cirila in Metoda
- Med slovinci sta med konservativci tudi Karel Kljun in Fran Šuklje
- **BADENIJEVE JEZIKOVNE REFORME** (1895-1896): to je zadnja priložnost da se reši monarhija. Badeni hoče izenačiti nemški in češki jezik. L. 1896 je vodilna reforma, kjer uvedejo 5. vodilni razred, uvedejo še splošno volilno pravico na Dunaju l.1907

Nastajanje političnih strank pri Slovencih

- začetek strank moramo iskati v družbi
- l.1899 se razbije Sloga v Gorici
- klerikalna stranka ni bila zadovoljna z idejno mlačnostjo
- dr. Anton Mahnič je bil profesor na bogoslovju v Gorici, v Rimskem katoliku je objavil serije člankov, kjer je postavil trditev popolne skladnosti zasebnega in javnega življenja s cerkvenim naukom
- najprej je l. 1890 ustanovljeno katoliško politično društvo, l. 1892 pa še katoliška narodna stranka, ki se l. 1905 preimenuje v SLS
- slovenska ljudska stranka (SLS) je črpala moč iz svojih kmečkih množic pod vplivom krščanskih idej, v njenem delovanju je imela pomembno vlogo duhovščina, zato so jo imenovali tudi klerikalna
- l.1891 je ustanovljeno slovensko liberalno društvo, iz katerega je l. 1894 nastala narodno napredna stranka, ki se je l. 1918 preimenovala v jugoslovanska demokratska stranka (JDS); večina članstva pri tej stranki je izviralo iz vrst meščanstva, kar pa je bilo kmečkega prebivalstva so bili bogati, veliki kmeti
- SLS je pod vplivom slovenske cerkve kritizirala kapitalistični pristop do agrarnih vprašanj
- Razlika med strankama se je najbolj izrazito kazala v pogledih na socialni in naravni

- razvoj ☐ SLS je na prvo mesto postavljala vero, JDS pa napredek in kapitalizem
- Tretja stranka – delavska – je nastala l. 1896 pod imenom Jugoslovanska socialno demokratska stranka (JSDS); članstvo je prihajalo iz vrst delavstva
- Najmanj moči ima JSDS, največ pa SLS
- SLS – Ivan Šuštaršič, dr. Anton Korošec, ... izdajajo časopis Jutro in revijo Ljubljanski zvon
- JSDS – Anton in Edvin Kristan (vodilna social demokrata do 1918), Ivan Cankar,...

Krščansko-socialno gibanje na Slovenskem

- krščanski socialisti so bili najmočnejše znotraj strankarsko gibanje
- njihov utemeljitelj je bil Janez Evangelist Krek
- veliko vlogo je imela Enciklika (okrožnica); RERUM NOVARUM (l. 1891) je enciklika v kateri je papež odgovoril na številna odprta vprašanja, ki jih je sprožila industrijska revolucija
- enciklika je zahtevala ureditev družbe na krščanski podlagi, kjer ne bi bilo razrednega boja, vladala naj bi solidarnost med stanovi ☐ krščanski solidarizem oz. korporativizem
- konec 19. st. se organizirajo katoliški shodi
- prvi shod je bil najpomembnejši (l.1892), zanj je imel zasluge škof Jakob Misija, ki je tudi 1. slovenski kardinal
- voditelj je bil Janez Evangelist Krek, njegov učenec je bil Korošec
- Krek je veliko pozornosti posvetil kmetom in delavcem, bil je pobudnik ustanavljanja hranilnic in posojilnic
- Obstajata 2 principa za ustanavljanje hranilnic in posojilnic:
 - LIBERALNI: vpeljala sta ga brata Vošnjak. Miha Vošnjak je bil inženir, v prostem času pa se je ukvarjal z bančništvom. Ta koncept je temeljil na osnovi dobička. Josip Vošnjak je bil zdravnik in pisatelj.
 - KREKOV: Krek ni hotel vpeljati hranilnic in posojevalnic na podlagi dobička, ampak solidarnosti. Kmalu so ga odstranili iz bančništva, vendar se banka imenuje ravno po njem (Krekova banka). Krek je sodeloval tudi pri ustanavljanju posvetnih društev. Na njegovo pobudo se je v Ljubljani ustanovila slovenska trgovska šola.